1. **Orienteringssaker, kort orientering av saker.**

Jakob Norstad, leder i villreinutvalget ønsket velkommen til møtet.

Norstad fortalte litt om organisering av aktiviteten i villreinutvalget; utvalget har nå 6 medlemmer fra kommunene omkring Forollhogna og disse skal fungere som kontaktpersoner for «sine» områder samt sikre lokalkunnskap inn i utvalget. Det har vært 4 møter i villreinutvalget etter årsmøtet. Budsjett var en viktig sak i første møte. Før sommeren var det et fellesmøte med nemda og før jakta var det fellesmøte med oppsynene. Referatene etter møtene er lagt ut på nett (www.hognareinen.no). Utvalget ønsker å få mest mulig innspill fra rettighetshaverne før møtene. Organisering av jakt, oppsyn, tellinger med mer er noe av det villreinutvalget arbeider med. Ut over dette er det mange møter i tillegg til de rene utvalgsmøtene.

Litt kort om økonomien i villreinutvalget; spesielt for 2018 var at budsjettet ikke ble vedtatt av årsmøtet og at utvalget isteden fikk myndighet til å utarbeide et budsjett. Mange av inntektene og utgiftene i utvalget er satt (eks. tilskudd/refusjon fellingsavgifter). Det ble lagt ned mye og godt arbeid med å få inn gode anbud på fellingstillatelsene som villreinutvalget solgte. Utvalget er i mål på inntektssida for 2018. Utgiftene er bortimot halvert i forhold til første budsjett for 2018. Oppsynsutgiftene er bortimot halvert, men her er målet å få opp aktiviteten, og dermed også utgiftene etter hvert som vi får flere fellingstillatelser å tildele. Utgiftene til hjemmesida i budsjettet ble også kraftig redusert, dette var et valgets kval ettersom utvalget ønsker å fortsette med å ha ei god nettside som får mange gode tilbakemeldinger fra brukerne. Utgiftene til sekretærtjenester var også redusert i budsjettet for -18, og her skal utvalget også være i rute. Utvalget arbeider nå med å få oversikt over hva man har av blant annet bøker og CD-er, dette må nedskrives noe og likviditeten vil følgelig gå ned i forhold til hva den var i 2018 da disse var medregnet. Villreinutvalget vurderer videre å selge rene annonseplasser på hjemmesida til en fast pris.

Utvalget vil følge opp vedtak i årsmøtet med å legge ut sekretærtjenestene på anbud med en varighet av 5 år. Det vil legges ut på anbud i løpet av denne eller neste uke. Dette vil annonseres på hjemmesida og utvalget oppfordrer aktuelle aktører til å søke.

2. **Oppsyn**

Terje Borgos la fram oppsynsrapporten for 2018. Hele rapporten legges ut på www.hognareinen.no. Jakta forløp stort sett veldig greit uten noen særlige episoder og få observasjoner av skadde dyr. Den lave fellingsprosenten (61%) er et resultat av ensidig vindretning og reduserte overgangsavtaler. Som ståa er nå, er ikke den lave fellinga noe problem, da vi er langt under målsettinga om antall vinterdyr i bestandsplanen. Oppsynsaktiviteten var preget av det reduserte budsjettet og strenge tidsrammer, noe som kommer til syne av færre kontrollerte jegere (19%) og dårligere kvalitet på innlegg på villreintelefonen. Alle jegerne skulle etter pålegg fra Miljødirektoratet i høst legge inn felte dyr på www.settogskutt.no. Bare 118 av 183 felte rein i Forollhogna ble lagt inn i 2018, så her har rettighetshavere og jegere en jobb å gjøre. Det ble gjort et forsøk på å følge opp arbeidet med å se på sammenheng mellom gevirutvikling og kalvvekt på bakgrunn av innsendte bilder og spørreskjema fra jegerne. Det viser seg imidlertid at tallmaterialet blir for lite for å kunne si noe sikkert om dette. Totalt er det i løpet av 3 år innlevert 382 CWD prøver fra Forollhogna og alle disse var negative.

3. **Oppsyn og tellinger**

Nordstad fortalte kort om hvordan tellingene utføres i dag og hvordan man ønsker organiseringa av oppsynet i framtida.

Tellinger er veldig viktig som grunnlag for forvaltninga av villreinen. Det ble gode kalv- og strukturtellinger i fjor. Nordstad var selv med på strukturtellingene og var godt fornøyd med gjennomføringa som ble gjort av NINA og lokale oppsyn. Minimumstellingene har utvalget selv ansvar for. Gjennomføring og resultat av disse tellingene har stort sett vært gode. Det har for framtida vært diskutert i utvalget muligheten for å forsøke helikopter eller drone til disse tellingene uten at man har konkludert med noe her. Mer registrering på bakken bør i alle tilfeller prioriteres.

Det har tidligere vært veldig mange oppsyn som har deltatt i villreinjakta. Utvalget ønsker å redusere antallet oppsyn og heller fokusere på kompetansebygging hos de gjenværende oppsynene. Utvalget ønsker å få innspill fra de enkelte jaktfeltene på hvilke oppsyn de ønsker å bruke ettersom villreinutvalget ikke lenger vil ha egne ansatte oppsyn. De fast ansatte som holder til nærmest der dyra er skal til enhver tid benyttes til feltarbeid for å få til en mest effektiv ressursbruk. Møtene i august er for øvrig tenkt å være felles med oppsyn i framtida.

4. Bestandsplan og vekt- og bestandsutvikling

Nordstad presenterte kort arbeidet i villreinutvalget med å få klar en ny bestandsplan. Villreinutvalget har drøftet bestandsplanen og det er et ønske om å få til en kortere og enklere bestandsplan for å få et mer lesbart dokument. Utvalget har fått en del innspill til bestandsplanen, men ønsker enda mer av dette fra rettighetshaverne.

Jakob Trøan la fram et oppsett over vektutvikling med data fra veiestasjonene i Vingelen. Trøan stilte spørsmålstegn ved om det har vært noen særlig vektnedgang for enkelte av villreinkategoriene i Forollhogna. Ut fra disse tallene er det heller ikke mange av de skutte kalvene som er under 15 kg (1,7%).

Trøan la også fram en simulering av simlebestanden i Forollhogna med bakgrunn i tall fra, hjorteviltregisteret, vekter, minimumstellinger og tall fra kalvtellingene og tannsnittdata for simler fra 2000 til 2017, samt simuleringer for 2018. Kalvtellingene og tannsnittdata fra NINA for de enkelte årene er lagt inn for å se hvor mange i de ulike årsklassene som var felt og hvor mange som var født det enkelte år. Kjente tall for dødelighet (2,5%) og simlekalvandel i kalvtellingene (48%) er brukt. Det viktige for oss er å se hvordan simlene eventuelt kan påvirke kalvvektene.

Trøan la fram en figur som simulerte hvordan aldersfordelinga hos simlene i Forollhogna har vært for årene 1999 til og med 2018, og hvordan dette kan ha påvirket kalvvektene. Poenget med simuleringen er å vise at man skyter de største og beste simlene og hvordan det kan påvirke aldersfordeling og vekter i bestanden i negativ retning. Felling av de yngste kategoriene av simler er uforholdsmessig lav sammenlignet med felling av eldre simler. I figuren er kvoter og bestandsstørrelse også tatt med i betraktninga og viser hvordan ei høy avskyting fører til økt avskyting av voksne simler med påfølgende lave slaktevekter på kalv årene etter.

Til slutt la Trøan fram ei simulering av bestandsutviklinga i Forollhogna med grunnlag i ulike avskytingsmodeller. I denne simuleringa er det lagt inn tre ulike modeller (15% simler, 20% simler og 30% simler i uttaket). Poenget med denne simuleringa er å vise hvordan man mulig kan snu utviklinga ved å få flere voksne simler i bestanden som kan føde større kalver. Antageligvis vil også kalvprosenten øke dersom man får en høyere andel voksne simler i bestanden. Om man skal klare å endre på dette så må man ned på andel simler og opp på andel kalver i avskytinga. Det som imidlertid er ei forutsetning, særlig i modellen med 15% simle og 25% bukk, er at man da også må oppfordre til, eller legge inn restriksjoner på kalvkortene slik at man feller de letteste (simlekalver og kalver med dårligst genetisk utgangspunkt) kalvene.

Olav Strand syntes simuleringene var spennende og fortalte om en spørreundersøkelse de gjennomførte da de spurte jegerne hva som kjennetegner ei simle. Jegerne beskrev da ei typisk godt voksen simle med stort og omfangsrikt gevir. Mulig bør utvalget også se på hvordan strenge feilfellingsgebyr kan påvirke jaktseleksjonen ved at man i redsel for å felle en ungbukk når man har simlekort feller ei slik typisk (godt voksen) simle.

Roar Eckermann spurte Olav S hvordan kalvvektene er i områder som praktiserer kortkategorien «Fritt under» for sammenligning med våre kalvvekter. Olav svarte at det har man, men at sammenligninga er lite relevant da det er mye annet som også spiller inn og påvirker vektene.

Terje Borgos viste en oversikt over vektene i de ulike kommunene som viser at vektene for de ulike kategoriene dyr er gjennomgående lavere i Vingelen for årene 2009-2011. Hva som er årsak til dette er usikkert, men i de fleste dyrene i Vingelen veies etter at de har hengt noen døgn. Dette kan være deler av forklaringa.

Tom Hjemsæteren kommenterte at det blir viktig å sikre avtaler som gjør at man kan holde fellingsprosenten som simuleringa til Trøan legger til grunn.

Nordstad kom med ei utfordring til rettighetshaverne om å ta diskusjonene om bestandsplan og avskytingsmodell i forkant av årsmøtet og heller komme med innspill til villreinutvalget slik at man slipper benkeforslag i årsmøtet. Borgos kommenterte at det må være en fordel om rettighetshaverne får et utkast til bestandplan som de kan ta stilling til i god tid før årsmøtet. Et slikt utkast bør ut på høring blant rettighetshaverne i god tid før frist for innsending av årsmøtesaker utgår. Nordstad lovte at utvalget skal legge opp til det.

5. **Kalvingsprosjektet**

Olav Strand la fram ei oppsummering fra kalvingsprosjektet i Forollhogna for årene 2016-2018. At det har vært en vektnedgang hos villreinen i Forollhogna er helt tydelig ut fra tilgjengelig data. Hvor stor nedgangen har vært er imidlertid ikke like sikkert. Dette med jaktseleksjon er veldig viktig og et interessant tema som det bør arbeides mer med.

Den forvaltninga vi har av hjortevilt i Norge, kanskje særlig på villrein, er et kunstig system som kanskje inviterer til seleksjon når man legger inn kunstige avskytingsmodeller, så bestandene vil se annerledes ut enn hva de ville gjort fra naturens side.

En utfordring er at vi ikke har data om de levende dyrene, bare de døde. Dette gjør det vanskelig å påvise f.eks jaktseleksjon.

Dødelighet hos bukken øker med vekta fram til ei viss vekt da det antageligvis er andre faktorer som påvirker jaktdødelighet (ragg, gevir etc.).

Vi vet hva jegerne feller, men ikke hva som er igjen etter jakt. Vesentlige spørsmål som er vanskelig å finne klare svar på, er; Hvilke dyr overlever jakta? Hvordan kan en redusere seleksjon?
Dette er noe som bør ses nærmere på i villreinsammenheng og Forollhogna utpeker seg som et område der man kan klare å finne svar.

Iverksatte registreringer i Forollhogna er;

- **Kalvingsprosjektet.** Målsetting; å dokumentere kalvingsperioden og midtpunkt og lengde på kalvingsperioden.

Kalvtellingene (2016-2018) har foregått over til sammen 10 telleperioder årlig med start ca. 24 april og avslutning ca. 5 juni. Sammenligninger med kalvtellinger som Terje Skogland gjorde på 80-tallet i Forollhogna viser at kalvingsperioden nå er mye mer langstrakt og til dels senere enn hva den var på Skoglands tid. Utviklinga for når våren kommer har vært motsatt (tidligere), så om de tilpasset seg endringer her ville kalvinga vært over tidligere enn på 80-tallet. Kalvinga i 2017 var noe tidligere enn i 2016, men også dette året var det ei mye mer langstrakt kalving enn på 80-tallet. Dataene fra 2018 viser omtrent det samme som de to foregående årene. Man bør kanskje holde på et år eller to til for å få enda bedre data. Dersom villreinvaldet nå innfører tiltak for å forsøke å få opp andelen eldre simle i bestanden vil det være veldig interessant å se om det påvirker kalvinga.

- **Mer detaljerte strukturtellinger.** Mål; mer nyansert klassifisering av bukk og å utvikle en mal for størrelsesklassifisering av kalv.

Vi har lagd en mal for klassifisering av bukk. Bedømming gjøres med bakgrunn i bilder som hentes fra video. Klassifisering av kalver er mye vanskelige og her har vi også ei utfordring med at kalvene vokser gjennom hele jaktperioden.

Spørreundersøkelsen som har pågått i noen år nå sier noe om hva jegerne ser på når de beskriver «et skikkelig fint dyr». Dette viser at vekt har mye å si for de fleste kategoriene dyr. Vi trenger et bedre billedmateriale fra jegerne. Vi får for få og for dårlige bilder av de felte dyra og vekt på disse dyrene. Det er planer om å få til en App som vil forenkle innsending av svar og bilder til undersøkelsen.

Noen foreløpige tanker om tiltak;

Råder dere til å ta et tiltak i gangen. Om man setter i gang mange tiltak samtidig vil man i ettertid vanskelig kunne finne ut hva som eventuelt virket. Det er også viktig at man dokumenterer nå-tilstanden godt før man innfører tiltak.

Kalvingsprosjektet bør fortsette enda noen år. Klassifisering av bukk er ok, mens klassifisering av kalv bør det arbeides mer med.

Det bør også fokuseres på fotografering av kalver gjennom jakta for å finne ut mer om utviklinga til disse. Det hadde dessuten vært en stor fordel om oppsynene kunne brukt noe tid på tett oppfølging og fotografering under brunst (dvs. bruke mer tid på strukturtelling i Forollhogna).

6. Tellende areal, oppfølging av årsmøtevedtak

I gjennomgangen av tellende areal og valdgrensen viste det seg at villreinområdet har to områder som må søkes inn i valdet. Dette er på Kvikne og i Soknedal. Årsmøtet i fjor vedtok yttergrenser for tellende areal og valdet der disse områdene er med, men de må likevel søkes inn hos nemda. Søknadene fra Kvikne og Soknedal blir klare til å sendes inn i løpet av neste uke.

7. Orientering omkring tamreinovergangen sist høst

Utvalget har fått mange tilbakemeldinger om tamreinovergang og temaet har vært diskutert i flere omganger i villreinutvalget. Utvalget har nå utarbeidet et skriv med forslag til organisering og beredskap. Vi ser at vi har et behov for en beredskap og å sikre informasjonsflyten også nedover til rettighetshavernivå. Forslaget til skriv vil bli sendt ut når vi har hatt en siste gjennomgang av dette i utvalget. I forslaget til årshjulet til utvalget har vi lagt opp til en årlig gjennomgang med nasjonalparkforvalterne og da vil blant annet tamrein være et aktuelt tema. Organisering for å kunne løfte dette opp på riktig forvaltningsnivå er viktig. Her er det mange interesser og ulike forvaltningsnivå (statens vegvesen ifht. salting, jernbaneverket, reindriftsforvaltninga, fylkesmannen mfl.).

Borgos viste et kart over hvor sperregjerdet går og hvor det er utfordringer.

Ingebrigt Storli og Geir Morten Granmo etterspurte hva som skal gjøres dersom det oppdages tamrein inne i villreinområdet nå ut over vinteren. Granmo viste til avtalen mellom reindriftsnæringa og utvalget i jakta der oppsynet kan avlive tamrein inne i det sentrale villreinområdet og levere slakt til tamreinnæringa. Granmo foreslo at denne avtalen kunne vært utvidet til å gjelde felling (og levering bilveg) av enkeltdyr som påtreffes øst for Tjurrudalen nå i vinter.

Borgos understreket at utvalget ønsker rapporter om tamrein i eller i nærheten av villreinområdet.

Norstad påpekte at utvalget ønsker å få på plass denne beredskapsplanen nå og å gjøre ting i riktig rekkefølge og å unngå illsinte telefoner og innlegg i media som bare er ødeleggende for dialogen.

Granmo påpekte mattilsynets pålegg ifht elgslakt i Selbusonen og at han syntes det var merkelig at tamrein kan flyttes fritt fra Selbusonen. Strand påpekte at CWD på elg og hjort er en annen enn den som er påvist på villrein. Den som er påvist på villrein er nok overførbar mellom rein og kanskje også andre arter, mens den på elg og hjort svært lite trolig er det. Denne typen CWD har kun vært funnet på gamle elg og hjort og antageligvis er det en slags «gammelmannssjuke» som ikke er smittsom. At sonebegrepet er beholdt kommer imidlertid av at EU ikke vil skille på ulike typer CWD, for de er det bare CWD. Bare som ei forklaring på hvorfor dette er forskjellig og hvorfor man ikke legger restriksjoner på tamreinnæringa i så måte.

Jakob Norstad avrundet møtet og takket for oppmøte og servering kl. 23.00.